

1%/99%

Pelillinen simulaatio pienryhmille
äärimmäisen rikkauden ongelmista

- Setelit
- Hahmokortit
- Kohtalokortit
- Käyttöohje

kansainvälinen
solidaarisuustyö

Somejulkkis

Somejulkkiksella on peritty mittava miljoonaomaisuus ja sijoituksia. Hän kuuluu hyvä veli -verkostoon.
Sukupuoli: mies.

Tulot (sijoitukset)	+12
Elämisen kulut	-2
Verot	-6
Setelit alussa	30

Johtaja

Monikansallisen yrityksen johtajalla on johtajatasoon palkka ja optioita. Hän kuuluu hyvä veli -verkostoon.
Sukupuoli: nainen.

Tulot (palkka ja sijoitukset)	+8
Elämisen kulut	-2
Verot	-3
Setelit alussa	12

Lääkäri

Lääkärillä on vakituinen työ ja iso palkka sekä rahaa tallessa säästötillillään.
Sukupuoli: muunsukupuolinen.

Tulot (palkka)	+3
Elämisen kulut	-1
Verot	-1
Setelit alussa	3

Poliitikko

Poliitikko on suuren kaupungin luottamustehtävässä ja palkkatöissä kansalaisjärjestössä. Hänellä on vähän säästöjä. Poliitikko voi myydä periaatteensa hyvään hintaan (5 seteliä).
Sukupuoli: nainen.

Tulot (palkka ja kokouspalkkiot)	+2
Elämisen kulut	-1
Verot	-1
Setelit alussa	1

Opiskelija

Toimittajaopiskelija on palkattomassa harjoittelussa suuressa päivälehdessä. Luottotietomerkinnän vuoksi hän ei saa opintolainaa eikä hänellä ole säästöjä tai omaisuutta. Hän voi myydä periaatteensa hyvään hintaan (2 seteliä). Sukupuoli: nainen.

Tulot (opintotuki)	+1
Elämisen kulut	-1
Verot	-0
Setelit alussa	0

Opettaja

Opettaja on kotimaassaan opettanut peruskoulun matematiikkaa. Hän asuu turvapaikanhakijana vastaanottokeskuksessa eikä voi tehdä koulutusta vastaavaa työtä. Hänellä on vähän säästöjä. Sukupuoli: nainen.

Tulot (tuet)	+1
Elämisen kulut	-1
Verot	-0
Setelit alussa	1

Lehdenjakaja

Ilmaislehden jakaja on kahden lapsen yksinhuoltaja ja hän saa työstään pientä palkkaa. Toimeentulo koostuu palkasta, lapsilisistä ja ex-puolison maksamaa elatusmaksusta. Ei omaisuutta. Sukupuoli: mies.

Tulot (palkka ja tuet)	+2
Elämisen kulut	-1
Verot	-1
Setelit alussa	1

Eläkeläinen

Eläkeläinen asuu yksin vuokralla ja saa vuokratuloja puolisoiltaan peritystä omistusasunnosta sekä pientä kansaneläkettä. Eläkeläinen voi myydä asunnon (5 seteliä). Sukupuoli: mies.

Tulot (eläke ja vuokratulo)	+2
Elämisen kulut	-1
Verot	-1
Setelit alussa	0

Kohtalokortti

Sairastut syöpään.
Maksat hoidosta yhden setelin.

Kohtalokortti

Sinut ryöstetään. Menetät yhden setelin. Jos sinulla on yli 10 seteliä, saat oikeut-
ta ja yksityisetsivän kautta omaisuutesi heti takaisin.

Kohtalokortti

Kodissasi on vesi-
vahinko. Maksat
remontista koituvia
kuluja yhden setelin.

Kohtalokortti

Läheisesi kuolee
yllättäen. Joudut
vastaamaan hauta-
jaiskuluista. Maksa
yksi seteli.

Kohtalokortti

Joudut pyramidihui-
jauksen kohteeksi ja
menetät yhden sete-
lin. Jos sinulla on yli
10 seteliä, tunnistat
tilanteen etkä mene-
tä rahojasi.

Kohtalokortti

Koet uupumuksen ja
joudut pitkälle sai-
rauslomalle. Menetät
yhden setelin.

Kohtalokortti

Lähipiirissäsi on
häät, joiden kulujen
peittämiseen myös
sinä osallistut. Maksa
yksi seteli.

Kohtalokortti

Tuet talousongelmi-
sa olevaa läheistäsi.
Maksa yksi seteli.

Ohjeet

Taustaa

Rikkaiden ja köyhien välinen kuilu jatkaa kasvamistaan. Samalla köyhyyden maantiede muuttaa muotoaan: Pohjoisen ja Etelän maiden välinen vastakkainasettelu on pikku hiljaa muuttumassa eriarvoisuudeksi kaikkialla.

Globaali eriarvoisuus on kasvanut niin suureksi, että yksittäiset tilastotiedot aiheesta vaikuttavat jo irvokkailta. Yhdysvaltojen kolmella rikkaimmalla miehellä on yhtä paljon varallisuutta kuin väestön köyhimmällä puolikkaalla, johon kuuluu 160 miljoonaa ihmistä (Collins & Hoxie 2017). Maailman tasolla kahdeksan rikkainta miestä omistaa saman verran kuin koko ihmiskunnan köyhin puolikas (Hardoon 2017). Jopa Suomessa seitsemän rikkaimman ihmisen varallisuus vastaa köyhimmän 40 prosentin varallisuutta (Liski 2018). (Lähde: <https://perustelehti.fi/aarimainen-rikkaus-ja-eriarvoisuuden-nousu>)

Taloudellinen eriarvoisuus ole kiinni enää ensisijaisesti valtioiden rajoista, vaan enemmän yhteiskuntaluokasta. Äärimmäinen rikkaus ja vaurauden kasautuminen harvoille on ongelma. On tarpeen myös tuoda esiin suhteellisen köyhyyden käsitettä ja vähemmän absoluuttisen köyhyyden (suhteellisen määrä kasvaa, absoluuttisen vähenee). Eriarvoisuus näkyy myös koulutuksessa, työelämässä, sosiaali- ja terveystaloudellisina eroina hyvinvoinnissa ja elämän lähtökohdissa.

Pelillinen simulaatio

Tämä on pelillistetty simulaatio, joka toimii menetelmänä äärimmäisen rikkauten ja rikkauten kasautumisen havainnollistamiseen. Simulaation tavoitteena on toimia 15–25-vuotiaille nuorille toiminnallisena ja herättelevänä osuutena osana kahden tunnin koulutusta. Tarinallisuus ja interaktiivisuus auttavat nuoria sitoutumaan menetelmän kautta kerrottaviin viesteihin.

Pelilliset simulaatiot ovat hyötypelejä, joissa havainnollistetaan pelin kehityksessä ilmiöitä, joita on tosielämässä liian kallista, vaarallista tai hidasta kokeilla. Tämän simulaation sisältö ei vastaa tarkasti ja täysin oikeassa suhteessa tosielämässä olevaa tulonjakoa, sosiaalietuuksien ja verojen suhdetta, vaan se on fiktiivinen. Tapahtumat ja valintatilanteet pohjaavat kuitenkin tosielämään.

Tämän pelillistetyn simulaation ideana on herätellä pelaajia ajattelemaan maailmassa vallitsevaa epäoikeudenmukaisuutta ja nostaa epätasa-arvoon liittyviä tunteita pintaan. Pelissä on tarkoitus samaistua maailmassa vallitsevaan epätasa-arvoon fiktiivisten roolihahmojen elämän tilanteen kautta. Jokaiselle varmistetaan vähintään yhden valinnan tekeminen. Ne, joilla ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa yhtä monta kertaa hahmonsa kohtaloon, oppivat samalla simulaation ydinviestiä: maailma on vallan ja talouden kasautumisen näkökulmasta epätasa-arvoinen.

Simulaation vetämiseen käytettävä aika on rajattu. Mitä pienempi ryhmä on, sitä enemmän voidaan sallia keskustelua kesken simulaation. Pääsääntöisesti pelaajille ei anneta mahdollisuutta käydä pidempää keskustelua valintojen eettisyydestä tai yksityiskohdista. Voimakas samastuminen hahmoihin ja tapahtumien myötäeläminen voivat johtaa kielteisten tunteiden syntymiseen, mistä on hyvä kertoa osallistujille etukäteen ja varmistaa, että tilanne on kaikille turvallinen.

Tätä simulaatiota kannattelee ja onnistuminen takaa elämyksellinen ja selkeä pelinohjaus. Käsikirjoitus on laadittu mahdollisimman tarkaksi ja pelinohjaamisen tueksi on tarjolla myös diaesitys, jonka voi näyttää simulaation aikana. Pelinohjausta tulee harjoitella etukäteen ja varautua lisäkysymyksiin. Simulaation käyttöön saa perehdytystä ja ohjeita Kv-solidilta.

Simulaation on toteuttanut pelisuunnittelija Eliisa Alatalo yhteistyössä Kv-solidin kanssa.

Materiaali

Tässä simulaatiossa on 8 osallistujille jaettavaa hahmokorttia, 8 kohtalokorttia ja seteleitä. Simulaation voi toteuttaa vähintään 4 hengen ryhmälle, jolloin jokaisella on kaksi korttia täydestä hahmogalleriasta. Kohtalokortit voivat olla kokoonpanoissa mitä tahansa ja ne on hyvä antaa osallistujien vetää pakasta itse.

Kun osallistujamäärä ylittää 8, tehdään simulaatio pareittain. Osallistujien enimmäismäärä on tällöin 16 henkeä. Osallistujille voi antaa hieman enemmän aikaa keskustella pareittain tehtävistä valinnoista.

Eri ryhmäkoot ja valittavat hahmokortit:

- 4 henkeä (kaikki saavat kaksi hahmoa)
- 5 henkeä (pois lääkäri, lehdenjakaja ja opettaja)
- 6 henkeä (pois lääkäri ja opettaja)
- 7 henkeä (pois lääkäri)
- 8 (täysi määrä)

Tulosta seteliarkkeja tarvittava määrä. Alkuvalmisteluna voidaan kiinnittää klemmarilla alkutilanteen setelit hahmokortteihin sekä pinota seteleitä tyypillisiin pinoihin, joita pelaajat kierroksilla saavat.

Menetelmän kulku, yksi ryhmä (vuorosanat lihavoitu, ohjeita pelinohjaajalle kursiivilla)

Tämä on yksinkertainen peli. Teille on jaettu hahmokortit ja hahmoillanne on eri elämäntilanne ja setelimäärä. Pelin voittaa, mikäli sinulla on seteleitä jäljellä pelin lopussa. Pelin häviää, jos tippuu pois tai jos viimeisen kierroksen loputtua olet pennitön.

Tässä on kuusi vaihetta, joissa elämä heittelee ja politiikan suunta voi myös nopeasti kääntyä... kannattaa varautua myös huonoihin aikoihin! Toimin teidän pankkinanne ja verottajananne. Hahmonne rajoittavat tai mahdollistavat valintojanne. Annan ohjeita pelin edetessä.

Tämä peli voi aiheuttaa monenlaisia tunteita ja puramme niitä lopuksi yhdessä. Jos koet, ettet jossain vaiheessa halua enää olla mukana, sano siitä minulle. Pelin sääntöihin kuuluu myös luottamuksellisuus. Keskustelut, joita käymme jäävät meidän välisiksi.

Jos simulaatiossa on vähän osallistujia, voivat he itse esitellä hahmokorttinsa vuoron perään. Jos osallistujia on paljon, esittelee hahmot pelinohjaaja. Esittelyssä kerrotaan kortin alkutiedot eli titteli, tausta ja lähtötilanne, muttei tulojen, kulujen, verojen ja alkuseteleiden määrää.

Ensimmäinen vaihe. Saatte ensin seteleitä omaisuutenne kasvun ja tulojenne mukaan. Setelit ovat käyttöomaisuuttanne, joka voi olla tilillänne tai sijoituksia.

Pelinohjaaja antaa pelaajille heidän hahmokorttinsa osoittaman määrän seteleitä.

Teillä kaikilla menee lähes saman verran menoja elämiseen. Maksatte elämisen kulujen lisäksi myös verot. Kerään teiltä seuraavaksi elämisen kulut ja verot. Mutta! Jos sinulla on yli 10 seteliä, voit maksaa vain elämisen kulut ja jättää verot maksamatta, koska siirät omaisuuttasi veroparatiiseihin. Kuka haluaa siirtää omaisuuttaan veroparatiiseihin?

Kerätään kaikilta verot ja elämisen kulut. Veronkiertäjiltä kerätään vain elämisen kulut. Seuraava vaihe menee sen mukaan, kuinka moni piilotti veroparatiiseihin.

a) Yksi siirtää omaisuuttaan veroparatiiseihin:

Toimittajaopiskelija on saanut vihiä siitä, että joku teistä on piilottanut omaisuuttaan veroparatiiseihin. Kiinnijäämisestä ja tuomiosta tulevat sakot tarkoittavat, että menetät puolet seteleistäsi. Opiskelija voi tehdä paljastusjutun ja saada veronkiertäjät kuriin tai toimittaja voi myydä periaatteensa hyvään hintaan veronkiertäjälle, joka välttää tuomion. Huomaa! Opintotuki katkeaa joka tapauksessa casen viedessä aikaa opinnoilta, mutta elämisen kulut on maksettava. Haluatko myydä periaatteesi?

Opiskelija myy periaatteen > saa kaksi seteliä veronkiertäjältä ja veronkiertäjä ei maksa veroja seuraavallakaan kierroksella.

Myyt siis periaatteesi etkä tee paljastusjuttua. Veronkiertäjä maksaa voitelurahat suoraan opiskelijalle eikä maksa seuraavallakaan kerralla veroja. Mennään eteenpäin.

Jos opiskelija ei myy periaatteitaan:

Et siis myy periaatteitasi. Sehän on varsin jaloa, mutta valitettavasti opintotukesi katkeaa etkä saa mitään tuloja ja tiput pelistä. Veronkiertäjä vain voitelee samaan hyvä veli -verkostoon kuuluvan päätoimittajan ja välttää verot edelleen. Siirrytään toiseen vaiheeseen.

b) Kaksi pelaajaa siirtää omaisuuttaan veroparatiiseihin:

Toimittajaopiskelija on saanut vihiä siitä, että jotkut teistä ovat piilottaneet omaisuuttaan veroparatiiseihin. Kiinnijäämisestä ja tuomiosta tulevat sakot tarkoittavat, että menetät puolet seteleistäsi. Opiskelija voi tehdä paljastusjutun ja saada veronkiertäjät kuriin tai toimittaja voi myydä periaatteensa kahdella setelillä ja jättää jutun tekemättä. Huomaa! Opintotuki katkeaa joka tapauksessa casen viedessä aikaa opinnoilta, mutta elämisen kulut on maksettava. Haluatko myydä periaatteesi?

Opiskelija myy periaatteensa > saa molemmilta veronkiertäjiltä kaksi seteliä ja veronkiertäjät eivät maksa veroja seuraavallakaan kierroksella.

Myyt siis periaatteesi etkä tee paljastusjuttua. Veronkiertäjät maksavat voitelurahat suoraan opiskelijalle eivätkä maksa veroja seuraavallakaan kerralla. Mennään eteenpäin.

Jos opiskelija ei myy periaatteitaan:

Et siis myy periaatteitasi. Sehän on varsin jaloa, mutta valitettavasti opintotukesi katkeaa etkä saa mitään tuloja ja tiput pelistä. Veronkiertäjät vain voitelevat samaan hyvä veli -verkostoon kuuluvan päätoimittajan ja välttävät verot edelleen.

c) Kukaan ei siirrä veroparatiiseihin:

Kukaan ei siis halunnut piilottaa omaisuuttaan veroparatiiseihin. Elämä jatkuu ja kaikki saavat jälleen lisää tuloja kuten edellisellä kerralla. Rikkaiden verotusta on hieman kiristetty ja yli 10 seteliä omistavat maksavat 3 ylimääräistä veroseteliä. He voivat myös piilottaa omaisuuttaan veroparatiiseihin ja välttyä verojen maksulta.

Siirrytään nyt todennäköisesti vaihtoehtoihin a ja b ja mennään niiden lopputuloksen perusteella seuraavaan vaiheeseen.

Jatketaan toiseen vaiheeseen. Saatte jälleen tuloja, kuten äsken. Jos olet piilottanut omaisuuttasi veroparatiisiin, et maksa tällä kierroksella veroja. Jos et ollut tajunnut sitä tehdä, maksat veroja kortin mukaisesti.

Jatketaan kolmanteen vaiheeseen, jossa elämä heittelee. Sairaudet, vesivahingot, rikoksen uhriksi joutuminen ja niin edelleen eivät aina katso yhteiskuntaluokkaa. Jotkut selviävät koettelemuksista paremmin kuin toiset. Vetäkää pakasta yksi kohtalokortti. Luetaan mitä kortti sanoo.

Korttien tilanteiden perusteella lähes kaikki maksavat ylimääräisen setelin kortissa olevan tapahtuman johdosta. Seniorin on tässä vaiheessa myytävä asuntonta. Hän saa 5 seteliä myynnistä. Muutama seteli ei aiheuta menoja rikkaimmille.

Jatketaan neljänteen vaiheeseen. Mediassa on ollut paljon uutisia rikkaiden ympäristöä saastuttavasta kulutuksesta, kuten yksityislennoista, laittomista kaatopaikoista ja yritysten tekemistä ympäristörikoksista. Tästä sikailusta tulistuneet kansalaiset järjestävät kaupungin keskustassa mielenosoituksen. Jos pidät rikkaiden ympäristörikoksia ongelmana, osallistut mielenosoitukseen. Kuinka moni osallistuu, käsi ylös?

Otetaan ylös hahmot, jotka osallistuivat mielenosoitukseen. Jos kukaan ei osallistu, yritetään pelaajia kannustaa osallistumaan, kunnes joku ryhtyy mielenosoittajaksi.

Mielenosoitus äityy yhteydenottoihin poliisin kanssa ja joudutte putkaan kierroksen ajaksi, jolloin ette voi mennä palkkatöihinne ettekä saa tulevia palkkatulojanne, mutta saatte sosiaalityöt. Sijoitetut omaisuudet jatkavat myös kasvuaan. Elämisestä koituvat kulut ja verot on kuitenkin maksettava. Jos osallistuit mielen-

osoitukseen ja kuulut hyvä veli -verkostoon, voit päästä kuin koira veräjältä. Voitte myös päästä pois putkasta maksamalla 5 setelin sakot.

Tämä vaihe koskettaa vain poliitikkoa ja lehdenjakajaa, sillä muiden mielenosoitukseen osallistuvien hahmojen omaisuus ja tulot riittävät tilanteesta selviämiseen, vaikka tuloja ei tulisikaan. Jos tässä vaiheessa poliitikko osallistui mielenosoitukseen, hän ei saa palkkatuloja ja joutuu myymään periaatteensa:

Jaan teille jälleen seteleitä, kuten aiemmin, mutta en teille palkkatöissä oleville, jotka olette putkassa. Seuraavaksi maksetaan elämisen kulut ja verot, kuten aiemmin.

Kerätään kaikilta setelit. Toiseksi viimeisenä kerätään lehdenjakajalta ja viimeisenä poliitikolta. Ilmaislehtien jakaja joutuu riippuen valinnoistaan ottamaan toisen työn vastaan ja saa vain siten maksettua menonsa. Tässä vaiheessa kerrotaan:

JOS OSALLISTUU MIELENOSOITUKSEEN:

Lehdenjakaja, et voi maksaa kulujasi. Sinun on pakko ottaa vastaan heti putkasta päästyäsi toinen yhden lisäsetelin arvoinen työ, jotta selviät rästiin jääneistä menoistasi. Toinen työ on parempipalkkainen vuoro-työ ja sen vuoksi joudut luopumaan lastesi huoltajuudesta. Sen jälkeen elämisen kulusi ja verosi ovat kaksi seteliä. Otatko toisen työn vastaan ja saada palkkaennakkoa yhden setelin?

Jos lehdenjakaja ottaa työn vastaan, hänelle annetaan yksi seteli lisää ja hän voi maksaa menonsa. Seuraavalla kierroksella hänelle maksetaan palkkaa 2 seteliä ja kulut ovat elämisen kulut 1 + verot +1. Jos lehdenjakaja ei ota lisätyötä, todetaan, että hänen osaltaan peli päättyi tähän.

Näyttää siltä, että myös poliitikko on pulassa ja sinulta jää rästiin maksamattomia veroja. Siirrytään viidennen vaiheeseen. Samaan aikaan, kun olette istuneet putkassa maassanne on aktiivisen vaikuttamisen ja mielenosoitusten ansiosta menossa läpi laki, joka kieltää verosuunnittelun eikä omaisuutta voi enää piilottaa. Ne, joilla on yli 10 seteliä, tulee maksaa jälkiveroja ja muita maksuja seuraavalla kierroksella puolet seteliomaisuudesta. Jos olet rikas, voit voidella poliitikon ja hänen lobbarinsa 5 setelillä vaikuttaaksesi siihen, ettei laki mene läpi ja säästyä veroilta. Poliitikko voi ottaa voitelurahat vastaan tai olla ottamatta. Mitä poliitikko päättää?

a) Myy periaatteensa > saa 5 seteliä toiselta tai kummaltakin rikkaalta.

Voit nyt korruptiorahoillasi maksaa edelliseltä kierrokselta rästiksi jääneet maksut.

b) Ei myy

Et siis myy periaatteitasi. Sehän on varsin jaloa, mutta valitettavasti sinulla ei ole varaa maksaa menojesi ja tiput pois pelistä. Rikkaat lahjoavat toisen poliitikon eikä lakia saada ajettua läpi.

Jatketaan viimeiseen vaiheeseen. Lama iskee, koska kulutus ei ole voinut kasvaa väestön köyhtymisen vuoksi. Palkkoja ja tukia leikataan eivätkä omistukset tuota yhtä paljon. Samalla oikeistopopulistit ovat rakensaneet vastakkainasettelua köyhien ja maahanmuuttajien välille ja pakottavat yhä useammat lähtemään. Opettaja voi päättää piiloutua käännetykseltä, mutta menettää samalla asuinpaikkansa ja tulonsa. Mitä teet?

Opettaja voi ottaa riskin ja saada tulonsa tai piiloutua. Valinnalla ei ole muuta kuin moraalista merkitystä. Jos piiloutuu, ei hänelle makseta tukia muttei kerätä kulujakaan. Pelinohjaaja voi antaa tällä kierroksella joillekin rikkaammille pelaajille hieman vähemmän seteleitä (tällä ei ole enää kovasti merkitystä tässä vaiheessa), mutta muille annetaan saman verran kuin aiemmin.

Saatte tuloja muuttuneen tilanteen pohjalta. Maksatte verot ja elämisen kulut, kuten aiemminkin.

JOS EI OSALLISTU MIELENOSOITUKSEEN:

Lehdenjakaja on irtisanottu yt-neuvotteluissa. Sinun on otettava vastaan toinen työ, jotta selviät menoistasi. Toinen työ on vuoro-työ etkä pysty järjestämään lastesi hoitoa. Joudut luopumaan lastesi huoltajuudesta. Otatko toisen työn vastaan?

Lehdenjakaja voi ottaa lisätyön ja maksaa kulunsa. Kaikilta kerätään elämisen kulut ja verot viimeisen kerran ja siirrytään fasilitoituun purkukierrokseen.

Fasilitoitu purkukierros

Purkukierroksella osallistujilla on vihdoin mahdollisuus purkaa simulaation aiheuttamia tunteita. Purun tavoitteena on saada osallistujat oivaltamaan ja toistamaan suullisesti kysymyksiin vastaamalla faktat, joita simulaatiossa oli määrä oppia. Purun rakenne:

Siirrytään seuraavaksi loppukeskusteluun ja todetaan voittajat. Mitä kenelläkin on viivan alla jäljellä ja kuka tippui pois?

Pidetään kierros, jossa jokainen voi järjestyksessä kertoa miltä tämä tuntui.

- Mitä äärimmäinen rikkaus mahdollistaa?
- Oliko kaikilla saman verran mahdollisuuksia vaikuttaa omaan kohtaloonsa?
- Keillä oli mahdollisuuksia vaikuttaa ja miksi?
- Mitkä asiat vaikuttavat siihen, että rikkaus kasautuu?